

Valvira

Sosiaali- ja terveysalan
lupa- ja valvontavirasto

Valtakunnallinen terveydensuojelun valvontaohjelma vuosille 2020-2024

Dnro V/22232/2019
Päiväys 9.9.2019
ISSN-L 2242-2587
ISSN 2242-2587 (Verkojulkaisu)
ISBN 978-952-5978-71-1

Helsinki 2019

KUVAILELEHTI

Julkaisun nimi

Valtakunnallinen terveydensuojelun valvontaohjelma vuosille 2020-2024

Julkaisija

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira)

Julkaisun päivämäärä

9.9.2019

Dnro

Dnro V/22232/2019

Tiivistelmä

Valvira on valmistellut valtakunnallisen terveydensuojelun valvontaohjelman vuosille 2020-2024. Valvontaohjelmalla ohjataan kuntien terveydensuojelun valvontaa. Ohjelman tavoitteena on yhtenäistää valvontakäytäntöjä valtakunnallisesti sekä turvata ihmisille terveellinen elinympäristö.

Avainsanat (asiasanat):

valvontaohjelma, valvontasuunnitelma, terveydensuojelu, suunnitelmallinen valvonta

ISSN-L

2242-2587

ISSN

2242-2587 (Verkkajulkaisu)

ISBN

978-952-5978-71-1

Sisällys

1	Yleistä	5
2	Toimintaympäristö	6
2.1	Radonvalvonnan käytännöt	6
2.2	Muutokset Valviran ohjeissa	6
3	Valvontasuunnitelman sisältö	8
3.1	Tarkastus.....	8
3.2	Riskinarviointi ja tarkastustiheys	9
3.3	Näytteenotto ja tutkiminen	11
3.4	Valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi ja raportointi.....	12
3.5	Muut suunnitelmassa huomioitavat asiat	13
4	Terveydensuojelun painopisteet	14
5	Valvontaohjelmakauden arviointi	18
	Liite 1. Suunnitelmallisen valvonnan kohdetyypit, niiden riskiluokka ja tarkastustiheys.	19

1 Yleistä

Valvira laatii terveydensuojelulain mukaisen valvonnan ohjaamiseksi ja yhteensovittamiseksi **valtakunnallisen terveydensuojelun valvontaohjelman (valvontaohjelma)**. Valvontaohjelmassa on otettava huomioon ympäristöterveydenhuollon valtakunnallisessa valvontaohjelmassa asetetut ympäristöterveydenhuollon yhteiset tavoitteet.

Valtakunnallinen terveydensuojelun valvontaohjelma ja sen perusteella annettava ohjaus paikallisen valvontasuunnitelman laatimiseksi perustuu terveydensuojelulakiin (763/1994, 4 a §) sekä ympäristöterveydenhuollon yhteiseen valtakunnalliseen valvontaohjelmaan ja siinä sovittuihin periaatteisiin. Aluehallintovirastot valvovat, ohjaavat ja arvioivat terveydensuojelua alueellaan.

Tämä valvontaohjelma koskee ohjelmakauden 2020–2024 terveydensuojelulaisissa tarkoitettua suunnitelmallista valvontaa, jota paikallinen viranomaisen toteuttaa valvontasuunnitelmallaan. On huomattava, että terveydensuojelu sisältää suunnitelmallisen säännöllisen valvonnan lisäksi lukuisia muitakin valvontaan liittyviä tehtäviä. Näitä on käsitelty muun muassa valvontaohjelman [luvussa 3.5](#).

Valtakunnallisen terveydensuojelun valvontaohjelman tavoitteena on yhtenäistää valvontakäytäntöjä koko maassa ja saattaa toiminnanharjoittajat samanarvoiseen asemaan valvonnan tiheyden ja laadun osalta sekä valvontaa suuntaavien painopisteiden avulla kohdistaa rajalliset valvontaresurssit tehokkaasti ja suunnitelmallisesti edistämään elinympäristön terveellisyttä. Valvontaohjelma on terveydensuojelulain mukaan tarkistettava tarvittaessa. Esimerkiksi lainsäädännön tai valvonnan toimintakentän muutokset voivat aiheuttaa tarpeen valvontaohjelman tarkistamiseen.

2 Toimintaympäristö

Terveydensuojelulain tavoitteena on suojella ihmisen terveyttä mm. huomioidulla terveydensuojelu yhteiskunnan eri toimintoja suunniteltaessa. Terveydensuojeluun kuuluu terveyshaittojen ennalta ehkäisy ja todettujen haittojen poistaminen tai vähentäminen. Terveyshaittoja voi syntyä esimerkiksi talousveden ja uimaveden laadusta, puutteellisesta hygieniasta sekä asuntojen, koulujen ja julkisten tilojen sisäilman laadun seurauksena.

2.1 Radonvalvonnan käytännöt

Säteilylain (SäL 859/2018) mukaan kunnan terveydensuojeluviranomainen valvoo talousveden sekä asuntojen ja muiden oleskelutilojen sisäilman radonpitoisuuden viitearvojen noudattamista. Säteilylain muutoksen yhteydessä (STMa 1044/2018) asunnon ja muun oleskelutilan radonpitoisuuden viitearvoksi asetettiin 300 Bq/m³. Vastaavasti uuden rakennuksen suunnittelun ja toteutuksen viitearvo on 200 Bq/m³.

Säteilylaki (156 §) velvoittaa selvittämään muiden oleskelutilojen radonpitoisuudet. Muussa oleskelutilassa henkilömäärä on yleensä tilojen kokoon nähden asuntoja suurempi ja niissä oleskelee muitakin kuin työntekijöitä. Erityisesti lasten osalta altistumisen rajoittaminen on tärkeää, koska säteilyannos kertyy elimistöön koko eliniän ajan. Terveydensuojelulain mukaisia suunnitelmallisen valvonnan piirissä olevia muita oleskelutiloja ovat mm. koulut, päiväkodit, liikuntatilat, kylpylät, uimahallit, majoitushuoneistot, kaudenhuoneistot, tehostettu palveluasuminen ja vastaanottokeskukset. Näiden toiminnanharjoittajien on tarkastuksen yhteydessä annettava selvitys sisäilman radonpitoisuudesta.

Talousveden (STMa 1352/2015) radonpitoisuuden ollessa 300–1000 Bq/l, kunnan terveydensuojeluviranomaisen on harkittava korjaavien toimenpiteiden tarpeellisuus riskinarvioinnin perusteella. Jos radioaktiivisuuden laatuvaatimus 1000 Bq/l ei täyty, on kunnan terveydensuojeluviranomaisen viivytyksettä ilmoitettava siitä Säteilyturvakeskukselle (STUK). Tällöin STUK antaa tarvittavat määräykset säteilyaltistuksen rajoittamiseksi (SäL 154 §, 177 §, STMa 1044/2018, 25 §). Pienten talousvettä toimittavien laitosten valvonnassa (STMa 401/2001) on huomioitava, että radonin enimmäispitoisuus on laatusuositus. Tällöin valvonnasta vastaa kunnan terveydensuojeluviranomainen. Terveydensuojeluviranomainen voi tarvittaessa olla yhteydessä STUK:in, joka auttaa mm. riskinarvioinnissa.

2.2 Muutokset Valviran ohjeissa

Puolustusvoimat, STM ja Valvira ovat yhteistyössä linjanneet, että varuskuntien majoitustilat kuuluvat terveydensuojelulain suunnitelmallisen valvonnan piiriin ja ovat ilmoitusvelvollisia 13 §:n 1 mom. 6 kohdan perusteella. Mikäli varuskuntien majoitustiloista ei ole aikaisemmin tehty terveydensuojelulain mukaista ilmoitusta, pyydetään ilmoitus tehtäväksi. Puolustusvoimien kasarmien kuntosaleja, saunoja ja vastaavia oheistiloja käsitellään valvonnassa samoin kuin muidenkin valvontakohteiden oheistiloja.

Valviran viime vuosien ohjeita:

- Terveydensuojelulain 13 §:n mukaisen ilmoitusmenettelyn soveltamisohje, julkiset majoitushuoneistot, [Valviran ohje 7/2017](#).
- Ohje koulun ja päiväkodin olosuhdevalvontaan, terveyshaitan ennaltaehkäisemiseen sekä selvittämiseen, [Valviran ohje 12/2018](#).
- Talousvesiasetuksen soveltamisohje, [Valviran ohje 16/2018](#).
Ohjeen liitteenä on talousvesiasetus, juomavesidirektiivi ja valvontatutkimusohjelmamalli, jota uudistettiin vuonna 2019.
- Terveydensuojelulain mukaisissa tutkimuksissa käytettävät menetelmät, [Valviran ohje 22/2018](#).
- Alusten tarkastusta ja saniteettitodistusten myöntämistä koskeva WHO:n käsikirja, Suomen kansallinen soveltamisohje, [Valviran ohje 24/2018](#).
- Terveydensuojelulain 13 §:n mukaisen ilmoitusmenettelyn soveltamisohje, sosiaalihuollon ja varhaiskasvatuksen toimintayksiköt, [Valviran ohje 1/2019](#).
- Uimavesivälitteisen epidemian selvittäminen, [Valviran ohje 4/2019](#).

Ajankohtaisista asioita ja tehdyistä tulkinnoista saa tietoa [ympäristöterveydenhuollon ekstranetistä](#). Ekstranetin toimintaa tiedon lähteenä pyritään tulevaisuudessa parantamaan nykyisestä.

3 Valvontasuunnitelman sisältö

Kunnan terveydensuojelun valvontasuunnitelman laatimista ohjaavat terveydensuojelulaki ja valtakunnallinen terveydensuojelun valvontaohjelma.

TsL 6 §, 2-3 mom.

Kunnan tulee laatia ja hyväksyä säännöllistä valvontaa koskeva terveydensuojelun valvontasuunnitelma (kunnan valvontasuunnitelma). Valvonnan tulee olla laadukasta, riskiperusteista ja terveyshaittoja ehkäisevää.

Kunnan valvontasuunnitelmassa tulee ottaa huomioon 4 a §:ssä tarkoitettu terveydensuojelun valvontaohjelma paikallisten tarpeiden mukaisesti. Valvontasuunnitelma on tarkistettava tarvittaessa.

Valvontasuunnitelmassa kuvattavia asioita ovat säännölliset tarkastukset, riskinarviointi, näytteenotto ja valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi. Valvontasuunnitelmissa on tärkeää käsitellä myös muuta valvontaa sekä muita terveydensuojelutehtäviä. Esimerkiksi asuntojen ja muiden oleskelutilojen olosuhdevalvonta ja terveyshaittaepäilyjen selvittäminen ovat merkittäviä ja aikaa vieviä tehtäviä. Muita kuvattavia asioita ovat muun muassa erilaiset säännöllisesti toistuvat viranomaislausunnot ja valvontaohjelman painopisteenä olevat elinympäristöterveyttä edistävät tehtävät sekä [luvussa 3.5](#) mainitut kohdat.

Terveydensuojelun valvontasuunnitelma voi palvella kunnan valvontatyötä elinympäristöterveyden edistämisessä laajemminkin. Kuntalaisilla tulisi olla käytettävissään tietoa elinympäristön tilasta ja siinä tapahtuvista muutoksista sekä niiden terveydellisistä vaikutuksista. Vastaavasti tietoa pitäisi olla myös kuntien omassa käytössä, jotta ne voivat ottaa terveystarkastukset huomioon riittävästi kaikessa elinympäristöä koskevassa päätöksenteossään.

3.1 Tarkastus

Säännöllinen valvonta on prosessi, johon tarkastus kuuluu yhtenä keskeisenä valvontatoimena. Valvontasuunnitelmaan kirjataan säännöllisen valvonnan tarkastuksen tavoite ja sisältö vähintään valvontakohdetyypeittäin. Tarkastusten määrittelyssä tuodaan esille, minkä lain perusteella tarkastuksia tehdään ja mitä kokonaisuuksia tarkastuksilla tarkastetaan (esitys kohdetyypeittäin tai kohteittain). Tämä on tärkeää, koska kohteeseen voi kohdistua usean eri ympäristöterveydenhuollon lain mukaista valvontaa. Asiakirjatarkastukset ovat osa valvonnan prosessia. Viranomaisohjeissa ja valvonnan ohjauksessa voidaan antaa myös asiakirjojen tarkastamiseen ja tarkastusten maksullisuuteen liittyvää tarkempaa ohjeistusta, kuten esimerkiksi talousvesiasetuksen soveltamisohjeen osassa I on annettu.

Terveydensuojelulain mukaisen tarkastuksen tavoitteena on viime kädessä selvittää, aiheutuuko toiminnasta terveyshaittaa tai esiintyykö tarkastuskohhteessa sellaisia tekijöitä ja olosuhteita, joiden vuoksi terveyshaitta voi syntyä. Mikäli tarkastuksella todetaan puutteita toiminnassa tai olosuhteissa,

antaa terveydensuojeluviranomainen tarpeelliset ohjeet, toimenpidekehotukset tai -määräykset.

Moniin terveydensuojeluvalvonnan kohteisiin (esim. koulut) kohdistuu myös muiden viranomaisten suorittamaa valvontaa. Valvontatoiminnan kehittämiseksi ja tehostamiseksi on tarkoituksenmukaista tehdä yhteistarkastuksia, jolloin kohde tarkastetaan kattavasti samalla kertaa eri lainsäädäntövaatimusten mukaisesti. Yhteistarkastusten lisäksi myös muu tiedonvaihto viranomaisten kesken on tärkeää.

Tarkastuksesta on aina laadittava tarkastuskertomus, joka täyttää sille asetetut vaatimukset ja jossa huomioidaan muun muassa toimialakohtaiset ohjeet. Valvira on laatinut yhteistyössä valvontayksiköiden kanssa VATI-tarkastuslomakepohjat terveydensuojelulain suunnitelmallista valvontaa varten. Lomakkeita kehitetään edelleen. Lomakkeet ohjeineen löytyvät [ympäristöterveydenhuollon ekstranetistä](#) ja ovat täytettävissä VATI-tietojärjestelmässä. Riskinarvioinnin perusteella valvoja valitsee lomakkeelta tarkastettavat asiakokonaisuudet. Tarkastuslomakkeiden käyttö muun muassa yhdenäistä valvontaa valtakunnallisesti.

3.2 Riskinarviointi ja tarkastustiheys

Terveydensuojelulain mukaiset valvontakohteet on tarkastettava riittävän usein ja siten, että terveyshaittaa mahdollisesti aiheuttavat tekijät havaitaan tarkastuksilla. On huomioitava, että riskinarviointiin perustuvaa suunnitelman mukaista säännöllistä valvontaa ei voida korvata tai lopettaa terveyshaittaepäilyn käsittelyn ajaksi, joka joissain kohdetyypeissä (kuten oppilaitoksissa) voi olla pitkäkestoinen ja ketjuuntuva. Sen sijaan epäillyn terveyshaitan johdosta valvontakohteen valvonnan riskinarviointia tulee uudelleen arvioida ja tarkastustiheyttä mahdollisesti lisätä.

Terveydensuojelulain 13 §:n mukaiset toiminnot ovat ilmoituksenvaraisia ja kuuluvat pääsääntöisesti suunnitelmallisen valvonnan piiriin. Terveydensuojeluviranomaisella on aina kuitenkin mahdollisuus riskinarvioinnin perusteella pyytää ilmoitus tällaisesta toiminnasta ja ottaa toiminta suunnitelmallisen valvonnan piiriin.

Ilmoituksen sisällöstä on säädetty tarkemmin terveydensuojeluasetuksen (1280/1994) 4 §:ssä. Viranomainen arvioi toiminnan luonteen ja laajuuden sekä kuuluuko toiminta suunnitelmallisen valvonnan piiriin. Samalla toiminnan riskinarvioinnin perusteella arvioidaan paitsi suunnitelmallisen valvonnan tarkastustiheys myös mahdollisen ilmoituskäsittelyyn liittyvän tarkastuksen tarve. Tällainen tilanne voi olla esimerkiksi silloin, kun ilmoituksen perusteella terveydensuojeluviranomaiselle syntyy tarve arvioida mahdollisia terveyshaittoja ja antaa määräyksiä jo ennen toiminnan alkamista.

Terveydensuojeluviranomainen antaa ilmoituksen tekijälle todistuksen ilmoituksen vastaanottamisesta ja kirjaa valvontakohteen tiedot tietojärjestelmään. Todistuksen antamisen yhteydessä voidaan antaa toiminnanharjoittajalle ohjausta ja neuvontaa. Kohteen säännöllisen valvonnan arvioitu tarkastustiheys voidaan ilmaista toiminnanharjoittajalle todistuksen antamisen yhteydessä ja samalla voidaan kertoa myös ensimmäisen suunnitellun säännöllisen tarkastuksen arvioitu ajankohta.

Terveysuojelulain mukaiset, suunnitelmallisen valvonnan kohteet jaetaan kolmeen riskiluokkaan, joiden perusteella on määritetty valvontaohjelman alustava tarkastustiheys (liite 1). Tämä tarkastustiheys on lähtökohdiana valvontasuunnitelmaa laadittaessa, mikäli kohteelle ei vielä ole tehty kohdekohtaista riskinarviointia. Valvontaohjelman tarkastustiheys ei korvaa valvontayksiköiden tekemää riskinarviota, vaan valvontayksiköiden tulee arvioida alueellaan riskejä kohdekohtaisesti.

Kohdekohtaisen riskinarvioinnin perusteella valvontakohteen suunnitelman mukaista tarkastustiheyttä voidaan tarvittaessa lisätä tai vähentää. Riskinarviointi perustuu toiminnasta ja tiloista mahdollisesti aiheutuviin terveyshaittoihin sekä toiminnan valvontahistoriaan sekä omavalvonnan toimivuuteen. Toiminnanharjoittajalle tulisi kertoa mihin tarkastustiheys perustuu ja miten hän voi siihen vaikuttaa. Riskinarviointi on jatkuva prosessi eli seuraavalla säännöllisen valvonnan tarkastuksella arvioidaan kohdekohtainen riski uudelleen, ellei sitä ole jostain syystä ollut tarvetta tehdä aikaisemmin. Säännöllisen valvonnan vähimmäistarkastustiheys on 0,2 eli yksi tarkastus viiden vuoden välein.

Valvontasuunnitelmassa olisi kuvattava valvontayksikön käyttämä riskinarviointiprosessi ja miten se etenee ilmoituskäsittelystä kohteen valvontaan. Valviran verkkosivuilla ja ympäristöterveydenhuollon ekstranetissä on ohjeita terveysuojelulain mukaiseen valvontatarpeen arviointiin.

Merkittäviä tekijöitä riskinarvioinnin kannalta ovat mm.:

- Altistuvien ihmisten määrä ja erityisryhmät (lapset, nuoret, vanhukset, liikuntarajoitteiset, sairaat)
- Altistavan tekijän määrittely (taudinaiheuttaja, myrkyllisyys)
- Altistuksen kesto ja/tai toistuvuus (jatkuva tai tilapäinen oleskelu)
- Aikaisemman valvonnan tulokset (onko korjaaviin toimenpiteisiin ryhdytty)
- Onko toiminta ilmoituksen tai hyväksymispäätöksen mukaista
- Toiminnanharjoittajan omavalvonta ja asiantuntemus sekä resurssit
- Tiedottaminen ja varautuminen häiriötilanteisiin
- Muut mahdollisesti terveystaitea aiheuttavat tekijät

3.3 Näytteenotto ja tutkiminen

Talousveden sekä uima- ja allasvesien laadun valvonta on osa kohteen suunnitelmallista valvontaa ja valvontasuunnitelmaan sisällytetään arvio otettavista viranomaisnäytteistä. Suunnitelmasta on käytävä ilmi lainsäädännön edellyttämä vähimmäisnäytteenotto

Viranomaisvalvontaan liittyvän näytteenoton voi suorittaa myös muu kuin terveydensuojeluviranomainen. Tällöin on kuitenkin varmistettava talous- ja uimavesinäytteiden ottajan pätevyys. Näytteenottajan on tunnettava vesinäytteenottoon liittyvät yleiset periaatteet. Pätevyyden talousvesien, uima- ja allasvesien näytteenottamiselle voi osoittaa esimerkiksi [ympäristönäytteenottajan henkilösertifioinnilla](#). Terveydensuojeluviranomainen voi varmistaa pätevyyden myös muilla tarkoituksenmukaiseksi katsomillaan tavoilla. Perusteet on kirjattava valvontasuunnitelmaan.

Valvontasuunnitelmassa on esitettävä, missä [Ruokaviraston hyväksymissä laboratorioissa](#) viranomaisvalvontaa varten otetut näytteet tutkitaan. Tutkimusmenetelmien on oltava lainsäädännön mukaisia. Terveydensuojelulaki ja sen perusteella annetut säädökset määrittelevät varsin tarkasti näytteenoton ja tutkimukset. On syytä muistaa myös, että terveydensuojeluviranomaisen selvittäessä sisäympäristöön liittyviä terveyshaittoja esim. asunnoissa tai kouluissa, on asumisterveysasetuksessa (STM 545/2015) mainittujen muuttujien määritykset tehtävä Ruokaviraston hyväksymissä laboratorioissa, hyväksytyillä menetelmillä.

Ruokavirasto valvoo hyväksymiensä laboratorioiden toimintaa. Valvontayksikön on syytä sopia laboratorion kanssa sähköisestä analyysitietojen siirtopalvelusta sekä toiminnasta häiriötilanteissa ja virka-ajan ulkopuolella. Vedenvälityksellä leviävien epidemioiden yhteydessä voidaan käyttää myös muita kuin Ruokaviraston hyväksymiä laboratorioita, esim. tutkittaessa patogeeniä. Talous-, uima- ja allasvesien valvontasuunnitelmassa olisi virka-ajan ulkopuolella toteutettavien, häiriötilanteisiin liittyvien näytteenottojen, näytteiden tutkimisen ja laboratoriopalvelujen saatavuuden lisäksi syytä kuvata, miten ja kenelle laboratorio ilmoittaa tutkimustuloksista. Häiriötilanteiden hoitaminen voi edellyttää ripeästi toteutettavia toimenpiteitä, minkä vuoksi vesitutkimustuloksista tiedottaminen tulee olla viivytyksetöntä. Saastumistilanteessa vedestä voidaan tutkia myös muita kuin valvontatutkimusohjelmaan sisältyviä muuttujia. Näiden muuttujien tutkiminen voi toteutua sellaisessa laboratorioissa, jossa ei ole käytössä sähköistä analyysitulosten siirtopalvelua.

Talousveden laadun säännölliset valvontatutkimukset ja vähimmäistutkimustiheys on määritelty seuraavissa säädöksissä:

- STM:n asetus (1352/2015) talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista
- STM:n asetus (401/2001) pienten yksiköiden talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista.

Uima- ja allasvesien laatuvaatimukset ja näytteenotto on määritelty seuraavissa säädöksissä:

- STM:n asetus (315/2002) uimahallien ja kylpylöiden allasvesien laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista

- STM:n asetus (354/2008) pienten yleisten uimarantojen uimaveden laatuvaatimuksista ja valvonnasta
- STM:n asetusta (177/2008) yleisten uimarantojen uimaveden laatuvaatimuksista ja valvonnasta sovelletaan EU:lle raportoitavien uimarantojen valvontaan.

Muut säädökset:

STM:n asetus (545/2015) asunnon ja muun oleskelutilan terveydellisistä olosuhteista sekä ulkopuolisten asiantuntijoiden pätevyysvaatimuksista Valtioneuvoston asetus (152/2015) elintarvikelain, rehulain ja terveydensuojelulain nojalla tutkimuksia tekevistä laboratorioista Valtioneuvoston asetus (1365/2011) elintarvikkeiden ja veden välityksellä leviävien epidemioiden selvittämisestä

3.4 Valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi ja raportointi

Valvontasuunnitelman toteutumisen arviointia ja raportointia käsitellään ympäristöterveydenhuollon yhteisessä valtakunnallisessa valvontaohjelmassa kappaleessa 2.8. Terveydensuojelussa säännöllisen tarkastus- ja näytteenottotoiminnan toteutumisen arviointi kuvaa osaa terveydensuojelun tehtävistä. Terveydensuojelun valvontasuunnitelman toteutumisen arvioinnissa on siksi tarpeellista käsitellä säännöllisen valvonnan lisäksi muun valvonnan kattavuutta, vaikuttavuutta ja toteutumista. Valvontasuunnitelman painopisteiden laadullista toteutumista tulisi myös arvioida ja selostaa.

Terveydensuojelun valvontasuunnitelma on tarkistettava tarvittaessa (TsL 6 §, 3 mom.). Valvontasuunnitelman tarkistamisen tarkoituksena on huolehtia siitä, että kunnan valvontasuunnitelma on ajantasainen ja ottaa huomioon mahdolliset muutokset lainsäädännössä, valvontaohjeissa sekä valvontakentässä. Käytännössä valvontasuunnitelman tarkistaminen edellyttää siten myös aiemman valvontasuunnitelman toteuman osittais- tai kokonaisarviointia. Valvontasuunnitelma kannattaa tarkistaa valvontasuunnitelmassa erikseen mainituin määräajoin, sillä valvontakäytännöt uudistuvat jatkuvasti. Valvontasuunnitelman tarkistamisen osalta on huomioitava, että VYHA-tietojärjestelmän päivämäärät asettavat rajoituksia sille, milloin kunnat voivat raportoida valvontasuunnitelmien toteutumista aluehallintovirastoihin. Aluehallintovirastot arvioivat kuntien terveydensuojelun valvontasuunnitelmat ja niiden toteumat pääsääntöisesti arviointi- ja ohjauskäyntien yhteydessä.

3.5 Muut suunnitelmassa huomioitavat asiat

Lainsäädäntö sisältää paljon muitakin terveydensuojeluviranomaistehtäviä, joihin on varattava henkilöresursseja ja työaika säännöllisen valvonnan lisäksi. Näitä ovat:

- ilmoitusten ja hakemusten käsittely
- häiriötilannesuunnitelmien laatiminen ja yhteensovittaminen mm. kuntien valmiussuunnitelmien kanssa sekä häiriötilanteiden harjoittelu
- epidemiaselvitykset
- asumisterveysasiat
- asiakasyhteydenotot sekä niihin liittyvät selvitykset ja valvontatoimet
- sidosryhmäyhteistyö ja lausunnot muille viranomaisille
- toimiminen terveydensuojeluasioiden asiantuntijana, neuvojana ja ohjaajana (esim. toiminnanharjoittajille suunnatut koulutukset ja informaatio-ohjaus)
- [kansainväliset laivatarkastukset](#) (toimintatavat terveysuhkien varalta)
- toiminnan kehittäminen

Terveydensuojelua valvotaan yhteydenottojen perusteella ilmoitusvelvollisten toiminnanharjoittajien lisäksi myös muissa kohteissa. Asiakasyhteydenotot sekä valvonta- ja terveyshaittaepäilyt ovat ensisijaisia suhteessa suunnitelmalliseen valvontaan, sillä yleensä niiden taustalla voi olla mahdollinen terveyshaitta.

4 Terveydensuojelun painopisteet

Ympäristöterveydenhuollon yhteisen valtakunnallisen valvontaohjelman teemana on yhtenäinen valvonta ja yhteistyö. Tätä teemaa tukevat terveydensuojelulain valvontaohjelman painopisteet, joita ovat omavalvonnan tukeminen ja elinympäristöterveyden edistäminen.

Terveydensuojelulaki sisältää yleisperiaatteen, jonka mukaan toiminnanharjoittajan on suunniteltava ja toteuttava toimintansa siten, että terveyshaittojen syntyminen ehkäistään. Toiminnassa otetaan mahdollisuuksien mukaan huomioon yksilöiden tai ryhmien erityinen herkkyys ja niistä seuraavat erityisvaatimukset.

Taulukko 1. Terveydensuojelun valtakunnallisen valvontaohjelman painopisteet ohjelmakaudella 2020-2024.

Terveydensuojelun painopisteet (2020-2024)
Omavalvonnan tukeminen
<p>Esimerkkejä painopisteen toteutuksesta:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Toiminnanharjoittajien tukeminen riskien tunnistamisessa, joista voi aiheutua terveyshaittaa ja toiminnanharjoittajan omavalvonnan korostaminen säännöllisen valvonnan riskinarvioinnissa • Omavalvonnan tukeminen tarkastuskäynnillä tai esim. toiminnanharjoittajille lähetetyllä lyhyellä kyselyllä, jonka tuloksia voidaan hyödyntää mm. riskinarvioinnissa, toiminnanharjoittajille suunnatussa neuvonnassa ja ohjauksessa • Talousveden laatuun vaikuttavien riskien arviointi ja -hallinta yhdessä talousvettä toimittavan laitoksen kanssa ja valvontatutkimusohjelman päivittäminen
Elinympäristöterveyden edistäminen ja yhteistyö
<p>Esimerkkejä painopisteen toteutuksesta:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Viranomaisyhteistyön merkitys elinympäristöterveyden edistämisessä merkittäväksi osaksi kuntien strategiatyötä • Terveyshaittojen tunnistaminen ja ennaltaehkäisy viranomaisten yhteistyönä • Häiriötilanteisiin varautuminen ja suunnitelmien yhteensovittaminen sekä valmiusharjoitukset

Omavalvonnan tukeminen

Terveydensuojelulakiin on kirjattu toiminnanharjoittajan omavalvonta (TsL 2 §). Toiminnanharjoittajan on tunnistettava toimintansa mahdolliset terveyshaittaa aiheuttavat toiminnot sekä pyrittävä ennalta ehkäisemään ja vähentämään niitä. Omavalvonnalla ja sen toimivuudella on tässä merkittävä

rooli. Omavalvonta on toiminnanharjoittajan itsensä tekemää järjestelmällistä ja jatkuvaa toiminnan seuranta ja arviointia. Omavalvonta koskee kaikkia toimijoita.

Terveydensuojeluviranomainen pyytää esimerkiksi tarkastuksen yhteydessä toiminnanharjoittajaa selvittämään, miten toimintaan vaikuttavat riskit on tunnistettu, miten niiden vakavuus on arvioitu ja mitä riskien hallintakeinoja on otettu käyttöön. Toiminnanharjoittajia voidaan joutua tukemaan riskien tunnistamisessa, joista voi aiheutua terveystahetta. Riskien tunnistamisella ja seurannalla on ennaltaehkäisevä vaikutus terveystahojen syntymiseen.

Talousveden turvallisen laadun perustana on toiminnanharjoittajan omavalvonta (TsL 20 §). Water Safety Plan (WSP) -työkalu on suositeltava apuväline toimintaympäristön seurannan, riskinarvioinnin ja muun omavalvonnan suunnitteluun. Viranomaisvalvonnalla varmistetaan, että talousveden laatu täyttää talousvesiasetuksen vaatimukset.

Elinympäristöterveyden edistäminen ja yhteistyö

Kunnan tehtävänä on alueellaan edistää ja valvoa terveydensuojelua siten, että turvataan terveellinen elinympäristö. Kunnan on tiedotettava terveydensuojelusta ja järjestettävä terveydensuojelua koskevaa ohjausta ja neuvontaa (TsL 6 §). Tarkoituksena on, että paitsi kuntalaisilla, myös kunnan eri viranomaisilla olisi käytettävissään riittävästi tietoa elinympäristön tilasta ja siinä tapahtuvista muutoksista sekä niiden terveydellisistä vaikutuksista. Viranomaisten on yhteistyössä arvioitava paikalliset ympäristöterveysriskit ja asetettava tavoitteet niiden vähentämiseksi. Yhteistyössä sovitaan toimenpiteet elinympäristöterveyden edistämiseksi, priorisointi sekä seuranta, ja nämä sisällytetään kuntien strategiaan ja hyvinvointityöhön.

Terveyshaittojen tunnistaminen ja ennalta ehkäiseminen edellyttävät jatkuvaa vuoropuhelua eri tahojen kesken. Parhaaseen lopputulokseen päästään säännöllisellä yhteistyöllä (esim. kuntien strategiatyöhön osallistuminen, maankäytön suunnittelu, epidemiaselvitystyöryhmän säännöllinen kokoontuminen, häiriötilanne- ja valmiussuunnitelmien yhteensovittaminen sekä harjoittelu).

Kuntaliitto on laatinut oppaan [Ympäristöterveys ja yhdyskunnat](#) maankäytön suunnittelun, rakennusvalvonnan, ympäristönsuojelun sekä ympäristöterveydenhuollon viranomaisten ja päätöksentekijöiden käyttöön. Oppaan keskeinen asia on alueidenkäyttö ja ympäristöterveyden huomioiminen päätöksenteossa. Hankkeisiin ja suunnitelmiin vaikuttaminen onnistuu parhaiten, kun terveydensuojeluviranomainen osallistuu neuvotteluihin varhaisessa vaiheessa tuomalla esille terveydensuojelun näkökulmia ja havaintoja myös ennen varsinaisia lausuntokierroksia (esim. YVA-selvitykset, alueiden käytön suunnittelu, rakennusluvat).

Taulukossa 2 on kuvattu erilaisia käsitteitä, tapoja ja kokoonpanoja, joissa terveydensuojeluviranomainen tekee tai voi tehdä yhteistyötä.

Taulukko 2. Esimerkkejä yhteistyötavoista.

Ennalta ehkäisevä terveydensuojelu	
Luvat, ilmoitukset, suunnitelmat, lausunnot, neuvottelut, tiedotus, ohjaus ja neuvonta	rakennusvalvonta ympäristönsuojelu (kunnat ja AVI) kaavoitus (kunnat, maakunta) sosiaalihuolto (kunnat ja AVI) terveydenhuolto (kunnat ja AVI) AVI:n alkoholihallinto
Varautuminen häiriötilanteisiin	
Valmiussuunnittelu, varautuminen, häiriötilanneharjoitukset, suunnitelmien yhteensovittaminen	pelastusviranomainen kunnan johto (yhteistoiminta-alueella kaikki alueen kunnat) ELY-keskus Puolustusvoimat AVI THL toiminnanharjoittajat terveydenhuolto laboratoriot viestintä
Terveyshaittaepäilyn selvittäminen	
Savuhaitta, meluvalitukset, tuulivoiman terveysvaikutukset, radon-turvallinen rakentaminen	ympäristönsuojelu rakennusvalvonta AVI:n alkoholihallinto STUK THL
Kunnan epidemiaselvitystyöryhmä	
Tartuntataudit, epidemiat, varautuminen	kunnan tartuntataudeista vastaava lääkäri tartuntatautiyhdyshenkilö kunnan virkaeläinlääkäri vesihuolto
Sisäilmatyöryhmät	
Rakennusten terveellisyysseuranta	kiinteistön omistaja rakennusvalvonta tilakeskus kouluterveydenhuolto työsuojelu työterveys tilojen käyttäjien edustaja opetustoimi
Yhteistarkastukset	
Koulut ja päiväkodit	kiinteistön omistaja kiinteistön huollosta vastaava taho rakennusvalvonta tilakeskus kouluterveydenhuolto työsuojelu työterveys tilojen käyttäjien edustaja toiminnan vastuuhenkilö pelastustoimi hygieniahoitaja

Taulukossa 3 on kuvattu alue- ja keskushallinnon sekä tutkimuslaitosten roolia ja asiantuntijuutta terveyshaittojen arvioinnissa, tunnistamisessa ja ennaltaehkäisemisessä.

Taulukko 3. Esimerkkejä ohjaavista ja tukea antavista yhteistyötahoista

Yhteistyötaho	
AVI	<p>Terveydensuojelu: valvonta, ohjaus, arviointi, virka-apu, talousveden kemiallisten laatuvaatimusten poikkeus ja TsL 52 §:n mukainen määräysvalta</p> <p>Työsuojelu: työpaikkojen terveellisyys ja turvallisuus</p> <p>Sosiaalihuolto: sosiaalihuollon yksiköt</p> <p>Alkoholihallinto: anniskelun jatkoaikahakemukset ja alkoholin myynnin ja tarjoilun valvonta</p> <p>Ympäristöluvut: ympäristöluvut, vesiluvut, Terveydenhuolto: terveydenhuollon valvonta</p>
ELY	<p>Vesihuollon varautumisen valvonta ja häiriötilanneilmoitukset, vesihuoltolain mukaiset tehtävät, pohjavesien suojelusuunnitelmat, vesienhoitosuunnitelmat</p> <p>AVI:n antamien ympäristölupien valvonta, YVA- ja SOVA-selvitykset</p>
STUK	<p>Toimii viranomaisena työpaikkojen sisäilman radoniin, talousveden radoniin, kun viitearvo ylittyy ja solariumien valvontaan liittyvissä asioissa.</p> <p>Toimii asiantuntijana ja viranomaisena säteilyvaaratilanteissa, talousveden ja sisäilman radioaktiivisuuteen liittyvissä kysymyksissä, tutkii ja tulkitsee näytteitä, auttaa radonaltistuksen arvioinnissa, tiedottaa ja ohjeistaa kansalaisia talousveden ja sisäilman radonista ja terveysvaikutuksista.</p>
THL	<p>Terveydensuojelun asiantuntijalaitos, antaa ohjeita talousveden ja uimaveden häiriötilanteissa mm. näytteiden tutkiminen, tiedottaminen ja terveyshaittojen ennaltaehkäisy. Vastaa ihmisistä tai vedestä eristettyjen epidemian aiheuttajien tarkemmasta tutkimuksesta, tyyppityksestä ja seurannasta sekä auttaa terveyshaitan arvioimisessa. Tuottaa ympäristöterveyskysymyksiin liittyvää tutkittua tietoa ja tiedottaa myös kansalaisia muun muassa pienhiukkasten terveysvaikutuksista. Tukee kuntia elintarvike- ja vesivälitteisten epidemioiden selvityksessä.</p>
Tukes	<p>Kemikaalilain ja kuluttajaturvallisuuslain valvonta, kemikaalien ja muun muassa kosmetiikan tuotevalvonta, kuluttajapalveluiden turvallisuus, kaivoslain mukaiset asiat</p>
Valvira	<p>Ohjaa terveydensuojelulain valvontaa, laatii valtakunnallisen valvontaohjelman ja valvontaa tukevia ohjeita, TsL 52 §:n määräysvalta.</p>
Ruokavirasto	<p>Hyväksyy ja valvoo laboratorioita, ohjaa muun muassa elintarvikevalvontaa, toimii VATI-järjestelmän kotivirastona (vastaa järjestelmän ylläpidosta ja kehittämisestä)</p>
Maakuntien liitto	<p>Kaavoitus, maakuntaohjelmat</p>

5 Valvontaohjelmakauden arviointi

Valvontaohjelman toteutumisen arviointi on tärkeä osa ohjelman jatkuvaa kehittämistä. Siinä hyödynnetään kuntien valvontasuunnitelmia ja niiden toteutumisesta tehtyjä arviointeja sekä valvontayksiköiltä saatavaa palautetta ja kehittämisideoita. Tavoitteena on, että aluehallintovirastot arvioivat valvontasuunnitelmat ja niiden toteumat kerran valvontaohjelmakaudella arviointi- ja ohjauksikäyntien yhteydessä tai muulla soveltuvalla tavalla. Arviointi- ja ohjauksikäyntien raporttien pohjalta voidaan tarkastella valtakunnallisen terveydensuojelun valvontaohjelman ohjaavuutta ja sitä, kuinka asetetut tavoitteet ovat toteutuneet.

Valvira on yhdessä aluehallintovirastojen kanssa kehittänyt arviointi- ja ohjauksikäynneille kysymyspohjan, jota käyttämällä terveydensuojeluvalvonnan toteutumisesta saadaan myös valtakunnallista tietoa. Kysymyspohjaa käyttämällä saadaan tietoa myös muiden tehtävien kuin suunnitelmallisen valvonnan toteutumisesta. Näiden käyntien yhteydessä on hyvä kerätä myös erikseen palautetta ja havaittuja kehittämistarpeita valvonnan ohjauksen käyttöön.

Valvontaohjelman toteutumisen arvioinnissa tarkastellaan, miten hyvin valtakunnallinen terveydensuojelun valvontaohjelma ohjaa terveydensuojelun suunnitelmallista valvontaa. Lisäksi arvioidaan suunnitelmallisen valvonnan kattavuutta sekä sitä, onko valvontaohjelman painopisteillä lisätty valvonnan vaikuttavuutta. Tärkeää on myös tarkastella painopisteiden näkymistä ja toteutumista valvonnassa.

Valvontaohjelman toteutumisen arvioinnissa on oleellista tarkastella myös sitä, miksi tavoitteisiin ei ole päästy tai mitkä tekijät ovat tukeneet tavoitteiden toteutumista. Toisaalta valvontaohjelman toteuman arvioinnissa on kiinnitettävä huomiota siihen, millä tavalla tavoitteiden toteutumista sekä valvonnan vaikuttavuutta voidaan parantaa seuraavalla valvontaohjelmakaudella.

Liite 1. Suunnitelmallisen valvonnan kohdetyypit, niiden riskiluokka ja tarkastustiheys.

Suunnitelmallisen valvonnan kohdetyypit		Riskiluokka	Tarkastustiheys/vuosi
Toimintaluokka:	Toimintatyyppi:		
Talousveden toimittaminen	Talousvettä toimittavan laitoksen vedenjakelualue (1352/2015):		
	EU-raportoitava vedenjakelualue, vedentoimitus vähintään 1000 m ³ päivässä tai vähintään 5000 henkilölle	3	1
	Muu vedenjakelualue, vedentoimitus 10 - 999 m ³ päivässä tai 50 - 4999 henkilölle	3	1 (0,5*)
	Talousvettä toimittavan laitoksen vedenjakelualue (401/2001):		
	Pieni vedenjakelualue, vedentoimitus < 10 m ³ /vrk tai alle 50 henkilölle	2	0,5 (0,3*)
Veden toimittaminen talousvettä toimittavalle laitokselle	Tukkulaitos (talousvettä toimittavalle laitokselle vettä toimittava toiminnanharjoittaja)	3	1
Kokoontuminen, julkiset hui- ja kokoontumishuoneistot	Lasten ja nuorten kohteet: kerhotilat, nuorisotilat ja leirikeskukset, lasten iltapäiväkerhot ja sisäleikkipuistot	2 - 1	0,25
Opetustoiminta, koulut ja oppilaitokset	Esiopetus, peruskoulu, lukio, ammattioppilaitos, muut koulut ja oppilaitokset, korkeakoulu ja muu aikuiskoulutus	2	0,3
Majoitustoiminta, majoitushuoneistot	Hotellit, hostellit, maatilamatkailu, asuntolat, kasarmit jne.	2 - 1	0,2
Kauneudenhoitoa ja ihon käsittelyä suorittavat huoneistot ja laitokset	Kosmetologiset huoneistot, tatuointi ja lävistys, muu ihon käsittely tai hoito	2 - 1	0,25
	Solarium	2	0,2

* jos vain jakelua

Suunnitelmallisen valvonnan kohdetyypit		Riskiluokka	Tarkastustiheys/vuosi
Toimintaluokka:	Toimintatyyppi:		
Sosiaalihuollon palvelut	Lasten päiväkodit ja vastaavat	2	0,3
	Lastenkodit / lastensuojeluyksiköt ja vastaavat		
	Vanhainkodit ja vastaavat		
	Muut sosiaalialan yksiköt		
Liikunta ja virkistystoiminta	Yleiset uimarannat (EU-uimarannat), huomattava määrä uimareita päivässä	2	1
	Pienet yleiset uimarannat	2	1
	Yleiset altaat: uimahalli, kylpylä, uimala, vesipuisto tai muu yleinen allas	3	1
	Yleiset saunat	2	0,5
	Yleinen liikuntatila: urheiluhalli, kuntosali tai muu yleinen liikuntatila	1	0,2

Riskiluokat:

Luokkaan 3 kuuluvat ne kohteet, joissa on todennäköistä, että toiminnasta voi aiheutua terveyshaittaa; esimerkiksi kun altistuvien määrä on suuri, toiminta on herkkä häiriöille, vaikutukset terveyteen ovat merkittäviä, altistus-aika on pitkä (korkea riski).

Luokkaan 2 kuuluvat ne kohteet, joissa on mahdollista, että toiminnasta voi aiheutua terveyshaittaa, mutta terveysvaikutukset eivät ole merkittäviä (keskisuuri riski)

Luokkaan 1 kuuluvat ne kohteet, joissa on todennäköistä, että toiminnasta ei aiheudu terveyshaittaa (matala riski).

Tarkastustiheys

2	kaksi kertaa vuodessa
1	kerran vuodessa
0,5	joka toinen vuosi
0,3	kerran kolmessa vuodessa
0,25	kerran neljässä vuodessa
0,2	kerran viidessä vuodessa

Valvira

Sosiaali- ja terveysalan
lupa- ja valvontavirasto

PL 210

00281 Helsinki

Mannerheimintie 103b, 00280 Helsinki

Koskenranta 3, 96100 Rovaniemi

Puhelin 0295 209 111

Faksi 0295 209 700

Sähköposti: kirjaamo(at)valvira.fi

www.valvira.fi